

АРХИТЕКТУРА КЛАСИЦИЗМА У СРБИЈИ XIX И XX ВЕКА

АПСТРАКТ

У историјско – социолошком смислу, крај 18. и прва половина 19. века је време стварања великих царстава (француско Наполеоново, британско, немачко, руско, аустријско) и нових или обновљених држава (Италија, Грчка, Србија). Ове државе граде своје велике репрезентативне објекте у класицистичком стилу који је својом монументалношћу, строгошћу и античким елементима на најпогоднији начин репрезентовао тежње за приказивањем државне моћи и нових демократских стремљења народа. Класицизам је у Србији потекао из Аустрије, преко градитеља који су деловали у градовима Аустријског царства, затим преко архитеката који су из западних земаља долазили да граде у Србији и коначно, преко српских архитеката који су се школовали у Аустрији, па то знање пренели у Србију. У Војводини се класицизам често појављује на црквама, у виду класицистички обрађеног брода и портала цркве у комбинацији са барокним звоником, затим на јавним репрезентативним грађевинама (зграде државне управе, позоришта) и летњиковцима богатих грађана. У централној Србији се појављује и на краљевским палатама и јавним објектима. Релативно мали број класицистичких објеката прве половине 19. века проузрокован је недовољном економском развијеношћу тек ослобођене земље. Наиме, земља је из феудалног ниско-акумулативног привредног система, карактеристичног за Отоманску империју, тек прелазила у нижи степен капитализма и то углавном захваљујући слободној трговини и занатству. Такве околности су омогућиле да се озида само понеки репрезентативни јавни објекат.

Као и у западној Европи, класицизам оживљава крајем 19. и почетком 20. века, мање или више обогаћен формама везаним за академизам. Привредни потенцијал земље је омогућио виши степен акумулације и већи грађевински замах. Осим тога, нова држава Краљевина Југославија је имала потребу за изградњом објеката државне управе. Политичка инкорпорација у западноевропске структуре (снажна веза са савезницима из Првог светског рата и потпуна изолованост од СССР-а) допринели су да се пренесу токови западне уметности на домаћу архитектонску сцену (академизам, модернизам, прелазне форме). У овом периоду је, поред изузетних домаћих стваралаца, веома утицајна група руских архитеката, настањених у Краљевини Југославији, после избијања Октобарске револуције, који су оставили у наслеђе реализоване пројекте веома репрезентативних јавних објеката. У новијој историји Србије, класицизам је први стил са којим се земља сусрела у свом окретању од оријенталног ка европском моделу живота и стварања. Поред тога, веома је битно рећи да су грађевине стваране у академизираним класицистичким стилу 19. и почетка 20. века у великој мери оформиле данашњи урбани лик наших градова и тиме оствариле везу са европском културом, које смо били лишени током вишевековне отоманске окупације. Нарочито су класицистички објекти изграђени у првој половини 20. века дали печат препознатљиве монументалности урбаном језгру Београда.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: архитектура, рационализам, демократија, протокласицизам, класицизам, обнова, ампир, центар, осовина, субординација

НУЧНА ОБЛАСТ: Историја уметности и архитектуре

УЖА НАУЧНА ОБЛАСТ: Историја архитектуре

УДК БРОЈ: 72 (497.11) "18/19"